

אי אפשר להנות כשהשני סובל

Category: דברים, כי תבוא

מדוע בני ישראל לא מביאים ביכורים עד שכל העם התיישב בארץ? ערך הערבות ההדדית בין יהודים בא לידי ביטוי גם בעיכוב שאלת הגשמים עד שאחרון עולי הרגל מגיע לביתו, ובהימנעות אכילת טעמים מסוימים במן כדי לא להזיק למניקות. כי יהודי אינו יכול ליהנות באמת כשאחיו סובלים. כך גם ברוחניות, הוא אינו מתרווח על מקומו כאשר ישנם יהודים רחוקים שיש לקרובם ליהדות.

למה מחכים

המצוה הראשונה בפרשתנו היא מצוות ביכורים. היא נועדה לבטא את רגשי תודתו העמוקים של יהודי על הטוב והשפע שהקב"ה מעניק לו. לאות תודה היו מביאים את ביכורי התבואה לבית המקדש על מנת להודות לקב"ה. מצוות ביכורים חלה רק על פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, ואלו הם שבעת המינים שמהם נוהגים לאכול בט"ו בשבט:

חיטה, שעורה, גפן, תאנה, רימון, זית שמן ודבש.

בתחילת פרשתנו מביא רש"י על הפסוק: "וירשתה וישבת בה" [1] "מגיד שלא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה". כיבוש הארץ וחלוקתה ע"י יהושע נמשכו 14 שנה.

לכאורה ניתן לומר, שכל מי שכבר קיבל את נחלתו וזכה לראות פירות מנטיעותיו יהיה מחויב בהבאת ביכורים, גם במידה שאחרים עדיין לא קיבלו את נחלתם. קובעת התורה שכל עוד לא נכבשה כל הארץ ועדיין לא חולקה לכל ישראל [2] אין חובה להביא ביכורים.

קביעה זו, לכאורה, אינה מובנת: כל מטרת הביכורים בא לבטא את הכרת הטוב שחש יהודי כלפי הקב"ה, ובאמצעותם הוא מוכיח שאינו כפוי טובה על כל הטוב והחסד שהרעיף עליו הבורא. א"כ מכיון שכבר זכה בחלקו בארץ ישראל והוא יושב בנחלתו ונטע אילנות וראה פירות, מדוע שלא יביא ביכורים על מנת להביע את רגשי תודתו? הרי עד שחילקו את הארץ באופן סופי חלפו להם 14 שנים, שבמהלכן הוא נהנה מהפירות ולא הביא ביכורים!

מסביר הרבי שמצוות ביכורים מבטאת את תודתו של היהודי לקב"ה על שלמות הטוב, על שמחה מושלמת (כפי שאומר רש"י עה"פ ושמחת בכל הטוב: "מכאן אמרו אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה"). ולפיכך כל עוד שישנו יהודי שעדיין לא קיבל את נחלתו הרי שגם השמחה אינה שמחה שלימה גם אצל אותו יהודי שכבר יושב בנחלתו ונהנה מפרי נטיעותיו. העובדה שישנו יהודי שחסרה לו השמחה של ירושת הארץ פוגמת בשמחתם של כל האחרים. יהודי אינו יכול להנות בשלימות מפרותיו בשעה שהוא יודע שיש יהודי שעדיין לא יושב בנחלתו. זוהי אפוא

הסיבה שאי אפשר עדיין להביא ביכורים כל עוד השמחה אינה שלימה (לקו"ש ח"ט עמ' 152).

כשיהודי מאבד את הצורך בגשמיות

בגישה דומה אנו נתקלים בקשר לשאלת גשמים. כולנו יודעים שבתפילת העמידה אנו מתפללים ומבקשים גשם במשך חודשי החורף, ובחודשי הקיץ אנו מתפללים לטל. בשמיני עצרת יהודים בכל העולם מתחילים לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם" בתחילת תפילת העמידה, ובימות החול אנו מוסיפים בברכת השנים את המילים "ותן טל ומטר לברכה".

[לכאורה מה הצורך בהוספה נוספת כאשר אנו כבר אומרים "משיב הרוח ומוריד הגשם"?

והביאור הוא שבתחילת תפילת העמידה אנו קובעים עובדה ומצהירים שהקב"ה הוא זה שמוריד את הגשם, אבל בברכת השנים אנו מתפללים בלשון "שאלה", אנו מבקשים "ותן טל ומטר", שהקב"ה יתן, זוהי בקשה ברורה שיוריד עלינו גשם].

בקשה זו אנו לא מתחילים לבקש מיד לאחר שמיני עצרת, אלא רק ביום ז' בחשוון. אדמו"ר הזקן בשו"ע (הל' תפלה סקי"ז) מבאר מדוע מחכים עד ז' בחשוון ולא מתחילים "לשאול" מיד בשמיני עצרת: "מתחילין לשאול (גשמים) בא"י מליל ז' במרחשון לפי שהיא ארץ הרים וצריכה לגשמים מיד אחר החג, והיה ראוי לשאול בה מיד אחר החג אלא שאחרו השאלה ט"ו ימים לאחר החג כדי שיגיע האחרון שבישראל שעלה לרגל לביתו לנהר פרת שהוא מקום ישוב היותר רחוק מירושלים ולא יעצרנו הגשם".

מבאר הרבי (בשיחת ז' מרחשון תשמ"ו, ח"א עמ' 507), שלכאורה שאלת הגשמים היא צורך חיוני ביותר לקיומו של האדם, שכן ללא גשם שום דבר לא גודל, והכל יודעים שארץ ישראל תלויה לחלוטין אך ורק בגשם ובלעדיו אין יכולים להתקיים. ומאידך טובתו של ה"אחרון בישראל" § שלא ירדו גשמים עד שיגיע לביתו בנהר פרת § אינה צורך כל כך חיוני של פקוח נפש, כי אם ענין של נוחיות בלבד שלא יתרטב בגשם. ולמרות זאת, מצד גודל אהבת ישראל, הרי טובתו הפרטית ונוחיותו של יהודי שמתגורר במקום המרוחק ביותר מירושלים נוגעת לכלל ישראל עד שכולם מתעכבים בשאלת הגשמים בעטיו של אותו יהודי. יהודי יודע שאם בקשת הגשמים שלו תגרום צער ואי נוחיות ליהודי רחוק שעדיין מכתת את רגליו בדרכים § הוא אינו מסוגל ליהנות מהגשם הזה ומאבד את הצורך בו. לכן הוא מוותר על הגשמים ועל טובתו האישית, כדי שלא להנות מהסבל של הזולת שהוא אוהב אותו באמת. ממש כמו הורים שיודעים כי בנם שנמצא במרחק אלפי מילים מהם סובל, הם הרי אינם מסוגלים להנות משום דבר.

רעיון מקביל אנו מוצאים במן שירד מן השמיים במשך 40 שנה שבני ישראל היו במדבר. בפרשת בהעלותך (י"א,ב) עה"פ "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם, את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים", אומר רש"י: "אמר רבי שמעון מפני מה המן משתנה לכל דבר חוץ מאלו, מפני שהן קשים למניקות אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני

התינוק". כידוע בני ישראל יכלו לחוש במן כל סוג של טעם שעלה בדעתם, מלבד הטעמים הללו שלא היו מורגשים כלל בהמן, והסיבה היא מפני שהטעם או הריח של המאכלים הללו היו עלולים להזיק למניקות.

נתאר לעצמנו: הרי המניקות היו מיעוט שבמיעוט, שכן אנו יודעים שהיו שש מאות אלף גברים ובנוסף להם הנערים שפחות מגיל עשרים והגברים שמעל לגיל ששים. וגם אצל הנשים הרי היו את אלו שעדיין לא נישאו ואלו שכבר אינן יולדות יותר, וא"כ הנשים המניקות שבעם ישראל היו מיעוט מזערי בעם ישראל. ובכל זאת נמנע מכל עם ישראל לאכול מטעמים אלו, כפי שאומר הרבי (בלקו"ש חל"ג עמ' 76 ובפ' בהעלותך תשכ"ח), "שכדי שהמניקות לא ישימו לב שכל ישראל נהנים ממאכלים טובים אלו ויתאוו להם, כדאי למנוע מאכלים אלו מרוב בני".

שוב ושוב אנו נוכחים לראות שיהודי אחד לא יכול להנות מדבר שיגרום סבל לרעהו ולזולתו.

אחריות רוחניות

מהי ההוראה עבורנו מפרשה זו?

במאמר הראשון לנשיאותו של הרבי (באתי לגני תשי"א), מובא בקשר לאברהם אבינו שנכתב עליו בתורה ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אל תקרא ויקרא אלא ויקריא, והרבי מוסיף ואומר "אז אויב ער וויל אים זאל איינגיין דער ויקרא מוז זיין דער ויקריא דארפסטו זעהן אז יענער זאל ניט נאר וויסן נאר אויך אויסרופען? אז ער זאל שרייען א- ל עולם".

דהיינו, שיהודי אינו מסוגל להנות מהקשר שלו עם הקב"ה בשעה שהוא יודע שישנם עוד המוני יהודים שבכלל לא יודעים על מציאותו של הקב"ה, הוא אינו יכול להנות מהתפלות של ראש השנה או מהאווירה של יום הכפורים כשהוא לא עשה את כל התלוי בו על מנת לקרב יהודי נוסף. רק כשהוא מביא הנאה רוחנית ליהודים נוספים ומקשר אותם לקב"ה, אז הוא מרגיש הנאה אמיתית בקשר האישי שלו עם הקדוש ברוך הוא.